

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra Dějin umění

Obor *Dějiny výtvarných umění*

KOSTEL SV. BARTOLOMĚJE V ZÁBŘEZE NA MORAVĚ

Katalog malířských a sochařských děl

Bakalářská diplomová práce

Šárka Franková

Vedoucí práce: doc. Martin Pavlíček, PhD.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci 3. 5. 2015

.....

Ráda bych poděkovala doc. Martinu Pavlíčkovi, Ph.D., za jeho pomoc a vstřícnost při vedení mé bakalářské diplomové práce.

Obsah

1. Úvod	1
2. Dosavadní stav bádání	2
3. Historie a výstavba kostela	4
3. 1 Nejstarší dějiny	4
3. 2 Páni z rodu Tunklů	4
3. 3 Rod z Boskovic	5
3. 4 Karel Liechtenstein a třicetiletá válka	6
3. 5 Prusko – rakouské války	7
3. 6 Stavba nového kostela	8
4. Současná podoba kostela	10
4.1 Domenico Martinelli	11
5. Katalog jednotlivých sochařských a malířských děl	12
5. 1 Hlavní oltář Umučení sv. Bartoloměje	12
5. 1. 1 Obraz Umučení sv. Bartoloměje	12
5. 1. 2 Obraz Korunovace Panny Marie	13
5. 1. 3 Socha sv. Metoděje	14
5. 1. 4 Socha sv. Cyrila	14
5. 2 Nástrovní malba Poslední večeře	14
5. 3 Socha Ježíše Krista	15
5. 4 Socha Panny Marie	15
5. 5 Obraz Zvěstování	15
5. 6 Oltář Příbuzenstva Páně	16
5. 6. 1 Sochy Sv. Anny a sv. Simeona	17
5. 6. 2 Obraz Příbuzenstva Páně	17
5. 7 Kazatelna	19
5. 8 Obraz Sesláni Ducha svatého	20
5. 9 Ukřižování	20
5. 10 Socha sv. Aloise Gonzagy	21
5. 11 Socha sv. Josefa	21

5. 12 Oltář sv. Jana Nepomuckého	21
5.12.1 Oltářní obraz Apoteóza sv. Jana Nepomuckého	22
5.12.2 Socha sv. Václava	22
5.12.3 Socha sv. Ludmily	22
5. 13 Obraz Poslední večeře	23
5. 14 Sousoší křtitelnice	23
5. 15 Pieta	24
5. 16 Socha sv. Františka z Padovy	24
5. 17 Socha sv. Františka z Assisi	25
5. 18 Křížová cesta	25
5. 18. 1 Zajetí Krista	25
5. 18. 2 Posmívání Kristu	26
5. 18. 3 Kristus padá pod křížem	26
5. 18. 4 Setkání s Pannou Marií	26
5. 18. 5 Šimon pomáhá nést Kristu kříž	26
5. 18. 6 Setkání Krista s Veronikou	26
5. 18. 7 Druhé poklesnutí Krista pod křížem	27
5. 18. 8 Setkání Krista s plačícími ženami	27
5. 18. 9 Třetí poklesnutí Krista pod křížem	27
5. 18. 10 Svléknutí Krista	27
5. 18. 11 Přibíjení na kříž	27
5. 18. 12 Ukřížování	28
5. 18. 13 Snímání z kříže	28
5. 18. 14 Ukládání Krista do hrobu	28
5. 19 Kaple Panny Marie	28
5. 20 Immaculata	29
6. Závěr	30
7. Seznam použité literatury	31
8. Summary	32
9. Seznam vyobrazení	33

1. Úvod

Ve své bakalářské diplomové práci se zaměřuji především na utvoření souhrnného katalogu všech sochařských a malířských děl v interiéru kostela. Na výzdobě dvou oltářů se podílel významný malíř Juda Tadeáš Josef Supper. Celkem pro Zábřeh vytvořil tři díla, z toho dvě pro hlavní oltář v presbytáři a jedno pro boční oltář Příbuzenstva Páně.

Zakázka na protějškový boční oltář sv. Jana Nepomuckého byla pravděpodobně také svěřena tomuto, na Moravě dobře zavedenému, umělci. Tento obraz však již nestihl dokončit nebo na něm vůbec nezačal malovat. Výsledné dílo, které je na oltáři umístěno dodnes, vytvořil Kašpar František Sambach. Na této zakázce pracoval spolu se svým synem Janem Kristianem Sambachem.¹ Řezbářské práce pro všechny tři oltáře, kazatelnu a sousoší křtitelnice, provedl Florián Tomášek z Jedlí.

Nejcennějším dílem je obraz Poslední večeře, umístěný ve výklenku nad jedním z bočních vstupů do kostela. Tento obraz pochází pravděpodobně ještě z výzdoby původního kostela. Ostatní menší oltáře byly pořizovány postupně v průběhu 19. století, stejně jako obrazy Křížové cesty.

Historie výstavby nového farního kostela sv. Bartoloměje je úzce vázána na historii celého města Zábřehu na Moravě, proto jsem do své práce zařadila i kapitolu, ve které se dějiny města pokusím stručně shrnout.

Cílem mé práce je tedy představit kostel sv. Bartoloměje v Zábřeze na Moravě a utvořit ucelený katalog sochařských a malířských děl.

---

¹ http://rkfzabreh.rps.cz/historie_bartolomej.html, vyhledán dne 20. 4. 2015

2. Dosavadní stav bádání

Nejvíc informací o historii města jsem čerpala z knih Leopolda Falze, *Dějiny města Zábřeha*² a Jana Březiny, *Zábřežsko v období feudalismu do roku 1848*³. Pokud jde přímo o stav samotného kostela před barokní přestavbou a po vystavění kostela nového, nejcennější byly informace získané z farní kroniky⁴ a pamětní knihy⁵.

Informace o významném italském architektovi, Domenicu Martinellim, jsem čerpala výhradně z knihy Hellmuta Lorenze.⁶

Pokud jde o malířskou výzdobu kostela, čerpala jsem i z diplomové práce Petry Olšanové.⁷ Petra Olšanová se ve své práci zabývala tématem oltářních obrazů Judy Tadeáše Josefa Suppera na Moravě. Vzhledem k tomu, že tento autor vytvořil celkem tři oltářní obrazy v kostele sv. Bartoloměje v Zábřeze, včetně hlavního oltářního obrazu, bylo nemožné práci Petry Olšanové vynechat. Cenné byly i informace, obsažené v knize *Umění baroka na Moravě a ve Slezsku*.⁸

Při stručném popisu architektury a určování jednotlivých stavebních prvků, jsem užívala knih Jaroslava Herouta *Slabikář návštěvníků památek*⁹ a *Staletí kolem nás*¹⁰. Architekturu se podrobněji zabývala Slavomíra Kašpárková v knize *Zábřeh – 750 let*¹¹, vydané, jak název napovídá, při příležitosti oslav 750 let města. Konkrétně se jedná o kapitolu věnovanou významným stavebním památkám města Zábřeha.¹² Rovněž jsem využila kapitoly Rostislava Šváchy *Architektura Baroka v Olomouci*¹³, uveřejněné v publikaci *Olomoucké baroko*¹⁴.

---

² Leopold Falz, *Dějiny města Zábřeha od nejstarších časů až do roku 1900*, 2003

³ Jan Březina, *Zábřežsko v období feudalismu do roku 1848*, 1962

⁴ Farní kronika, uchovávaná na faře v Zábřeze

⁵ Pamětní kniha fary, uchovávaná na faře v Zábřeze

⁶ Hellmut Lorenz, Jiří Kroupa, Radka Miltová, Stanislav Bohadlo, *Domenico Martinelli – Tvář génia barokní architektury*, 2006

⁷ Petra Olšanová, *Oltářní obrazy Judy Tadeáše Josefa Suppera (1712 – 1771) na Moravě* (diplomová práce), 2011

Univerzita Palackého v Olomouci, filozofická fakulta, katedra Dějin výtvarných umění, Olomouc, 2011

⁸ Ivo Krsek, Zdeněk Kudělka, Miloš Stehlík, Josef Válka. *Umění baroka na Moravě a ve Slezsku*, 1996

⁹ Jaroslav Herout, *Slabikář návštěvníků památek*, 1978

¹⁰ Jaroslav Herout, *Staletí kolem nás*, 1981

¹¹ David Papajík - Josef Bartoš - Slavomíra Kašpárková et. al., *Zábřeh – 750 let*, 2004

¹² Slavomíra Kašpárková, *Významné stavební památky města Zábřeha*, in: *Zábřeh – 750 let*, 2004, s. 72

¹³ Rostislav Švácha, *Architektura Baroka v Olomouci*, in: Martin Elbel et Ondřej Jakubec, *Olomoucké baroko: výtvarná kultura let 1620-1780*, 2010

¹⁴ Martin Elbel, Ondřej Jakubec, *Olomoucké baroko: výtvarná kultura let 1620-1780*, 2010

Při identifikaci jednotlivých námětů a světců jsem vycházela ze Slovníku biblické ikonografie Jana Royta¹⁵ a Lexikonu Engelberta Kirschbauma¹⁶.

---

¹⁵ Jan Royt, *Slovník biblické ikonografie*, 2007

¹⁶ Engelbert Kirschbaum (ed.), *Lexikon der christlichen Ikonographie*, Bd. 1-8, 1994

3. Historie a výstavba kostela

Prvním jasným dokladem existence farního kostela v Zábřeze na Moravě je jeho vyobrazení na Aretinově mapě města z roku 1623. Je však dost možné, že kostel zde stával již dříve, pouze se o něm nedochovala žádná zmínka. Tuto domněnku by mohla podporovat zpráva o stavu fary v Zábřeze z roku 1350.¹⁷

3. 1 Nejstarší dějiny

Přesný rok založení Zábřeha neznáme, avšak je pravděpodobné, že oblast okolo levého břehu Moravské Sázavy byla osídlována již od 12. století. První písemná zmínka o městě pak pochází z roku 1255, kdy se zemského sněmu v Brně, svolaného Přemyslem Otakarem II., zúčastnil jistý Sulislav „*de Zabrzyeh*“.¹⁸ Z jakého šlechtického rodu pocházel, není bohužel známo. Leopold Falz, ve své knize Dějiny města Zábřeha, uvádí domněnku, že se zde vůbec nemuselo jednat o severomoravský Zábřeh, ale o Zábřeh u Moravské Ostravy.¹⁹ Další literární prameny se ovšem přiklání k verzi, že zmíněný Sulislav skutečně dokládá existenci severomoravského Zábřeha.²⁰

Další dějiny města jsou spjaty s rodem ze Šternberka. Od roku 1360 do 1378 byl totiž Zábřeh v držení bratrů Smila a Zdeňka ze Šternberka. Po Zdeňkově smrti připadl Zábřeh jeho synovi Štěpánovi, jež pravděpodobně padl v Uhrách.²¹ Roku 1397 přenechal markrabě Jošt statky Zábřeh a Rudu jako léno Petrovi z Kravař. V roce 1447 byla panství rodu z Kravař prodána a Zábřeh získal Jan Tunkl z Drahanovic.

3. 2 Páni z rodu Tunklů

Zemanský rod Tunklů se v kraji objevil poprvé léta páně 1437, kdy Jan Tunkl z Drahanovic (později uváděný též jako Jan Tunkl starší) získal nedaleký hrad Brníčko²² a začal se nazývat Janem Tunklem z Brníčka, od roku 1446 pak z Brníčka a Zábřeha. Za vlády Jana staršího se poddaným v Zábřeze nevedlo

---

¹⁷ Viz Leopold Falz, (pozn. 2), s. 15

¹⁸ David Papajík, *Vznik a vývoj města Zábřeha a zábřežského panství do roku 1589*, in. *Zábřeh – 750 let*, 2004, s.6

¹⁹ Viz Leopold Falz, (pozn. 2), s. 11

²⁰ Viz Jan Březina, (pozn. 3), s. 74 - 75

²¹ Viz Jan Březina, (pozn. 3), s. 76

²² Viz Jan Březina, (pozn. 3), s. 78

dobře. Choval se kořistnický, nedělalo mu problém pobrat cizí koně, dobytek či zboží.²³

Po jeho smrti zdělili panství jeho synové Jan mladší a Jiří. Krátkou dobu o panství pečovali společně, avšak kvůli vzájemně špatným vztahům došlo k jeho rozdělení. Zábřeh připadl Jiřímu, který své poddané utiskoval stejně jako otec. Zároveň mu ale nemůžeme upřít určitou snahu o rozvoj místního hospodářství. Zdejší panství velice rozšířil, budoval velké rybníky v Zábřeze a okolí.

Od roku 1497 už máme zprávy o působení jeho syna Jindřicha.²⁴ Jindřich zdělil panství s velkými dluhy, do kterých se dostal jeho otec právě zakládáním rybníků. Roku 1510 už byla situace neúnosná a Jindřich byl nucen panství prodat rytíři Mikuláši Trčkovi z Lípy u Lichtenburku.²⁵ Dlouho však nezůstalo v jeho držení. Už po třech letech jej prodal bohatému a vzdělanému Ladislavu z Boskovic.

3. 3 Rod z Boskovic

V době vlády Boskoviců se poddaným žilo podstatně klidněji než za éry Tunklů. Všechny generace, počínaje Ladislavem, vycházely s poddanými rozhodně lépe. Ladislav z Boskovic patřil k umírněným katolíkům, ale jeho syn Kryštof už byl horlivým stoupencem luteránství. Rovněž Kryštofovi vnuci, Václav a Jan, se hlásili k učení Lutherovu.²⁶ Za panování tohoto rodu se na území zábřežského panství rozšířil počet evangelíků. Taktéž se zde začíná objevovat už zmíněné luteránství mísící se s katolicizmem, utrakvicizmem a nakonec i vírou Českých bratří.

Jan z Boskovic byl velmi tolerantní k jiným náboženstvím a výrazně podporoval sbor Českých bratří.²⁷ Ten je v Zábřeze doložen od roku 1561.²⁸ Lze předpokládat, že i Václav byl Českým bratřím příznivě nakloněn. Právě on totiž 24. června 1562 osvobodil Bratrský dům v Krumpachu (nyní část Zábřeha) od daně, robot a dalších poplatků, i tažení na vojnu.²⁹ A tím výčet privilegií udělených

---

²³ Viz Jan Březina, (pozn. 3), s. 80

²⁴ Viz David Papajík, (pozn. 18), s.12

²⁵ Viz Jan Březina, (pozn. 3), s. 87

²⁶ Viz David Papajík, (pozn. 18), s. 13

²⁷ Viz Jan Březina, (pozn. 3), s. 70

²⁸ Viz Jan Březina, (pozn. 3), s. 89

²⁹ Viz Jan Březina, (pozn. 3), s. 89 - 90

sboru rozhodně nekončí. Dokonce byla do Zábřeha přeložena bratrská škola z Lanškrouna. Stalo se tak v roce 1579.³⁰ K bohoslužbám využívali kostel za horní bránou města, který je dnes zasvěcen sv. Barboře. Komu zůstal v držení farní kostel sv. Bartoloměje, nevíme. Z tohoto období se o něm totiž nedochovaly žádné zprávy a to až do roku 1619.

Jelikož Jan neměl syna, a tak tato větev rodu vymřela po meči, připadl po jeho smrti celý majetek Janově synovci, Ladislavu Velenovi ze Žerotína.

Pokud jde o farní kostel sv. Bartoloměje, ten byl na počátku 17. století v rukou luteránů. Ladislav Velen zde dokonce roku 1619 povolil německé bohoslužby. Toto rozhodnutí mohlo být ovlivněno i faktem, že za manželku už měl v této době Němku, Alžbětu z Thurnu.³¹

3. 4 Karel Liechtenstein a třicetiletá válka

V roce 1622 získal zkonfiskované panství v Moravské Třebové a Zábřerze Karel Liechtenstein. Jako léno mu ho daroval císař Ferdinand II. za oddanost a věrné služby.³² Podmínkou však bylo, že nový pán na sebe vezme i dluhy panství a zaměstná pouze katolické kněze. Protireformace tady ale neprobíhala tak rychle. Ještě v roce 1630 byla na zábřežsku většina vesnic evangelická.³³ A to i přes tlak, vyvíjený vrchností a fakt, že v roce 1620 byly oba Zábřežské kostely (sv. Barbora i sv. Bartoloměj) navráceny katolíkům. 4

Přibližně 4 roky po navrácení kostelů katolíkům zde začal působit první katolický farář, Bernard Voštinka.³⁴ Po něm úřad převzal Zachariáš Sablovský. Krátce po svém příchodu, asi v roce 1633,³⁵ sepsal zprávu pro konsistoř, ve které popisuje stav zdejší farnosti. Díky této zprávě víme, že kostel sv. Bartoloměje byl: „*ode dvou let opravený, dřevěné lavice odstraněny, dřevěný kůr stržen a postaven nový z kamene a cihel.*“³⁶ Taktéž informuje o pořízení nového hlavního oltáře a dvou bočních, přičemž třetí má vzniknout v roce sepsání jeho zprávy.

---

³⁰ Viz David Papajík, (pozn. 18), s. 14

³¹ Jindřich Schulz, *Město a panství od konce 16. století do roku 1848*, in: *Zábřeh – 750 let*, 2004, s. 18

³² Viz Leopold Falz, (pozn. 2), s. 76

³³ Viz Jan Březina, (pozn. 3), s. 71

³⁴ Viz farní kronika, (pozn. 4), s. 93

³⁵ Viz Leopold Falz, (pozn. 2), s. 97

³⁶ Viz farní kronika, (pozn. 4), s. 93

V roce 1623 převzal správu panství Jiří Bartel, kterého určil jako hejtmana Karel z Liechtensteinu. Tehdy byla severní i jižní Morava obležena císařským vojskem. Z tohoto roku pochází mapa Paula Aretina z Ehrenfeldu, zmíněná v úvodu.

Aretinovu vyobrazení města dominují celkem čtyři věže. Uprostřed za branou města je částečně vidět věž zábřežského zámku. Věž s cimbuřím, přiléhající k bráně města, byla součástí městského opevnění. V levé části obrázku je zobrazen kostel, který je dnes zasvěcen sv. Barboře. V době vzniku mapy byl však ještě zasvěcen sv. Kříži. Kostel sv. Bartoloměje je zobrazen úplně vpravo. Už tehdy se podle tohoto vyobrazení jednalo o jednodílnou stavbu se sedlovou střechou a jednou věží, zde však ještě zakončenou ostrou jehlanovou střechou, jakou ostatně mají i věže kostela sv. Kříže a zámku. S největší pravděpodobností se v době vzniku kresby jednalo ještě o dřevěný kostel. Presbytář není vidět, to ale nemusí znamenat, že zde žádný nebyl. Mohl být pouze schovaný za kostelem.

Další velká rána přišla v podobě švédských vojsk. Ta obsadila Moravu 8. června 1642.³⁷ Ačkoliv Vestfálský mír byl uzavřen 26. října 1648, švédská vojska úplně odtáhla z Moravy až v roce 1650. Za sebou zanechala zpustošená a chudá panství plná pustých domů. Kostelu sv. Bartoloměje hrozilo dokonce zřícení, jelikož se ve zdech a klenbě začaly objevovat trhliny. Už v roce 1660 bylo tedy farníkům jasné, že výstavba nového kostela bude nevyhnutelná.³⁸

3. 5 Prusko-rakouské války

Jak jsem již uvedla, zábřežský kostel byl ve velmi špatném stavu. Už v roce 1670 byl sice založen fond na výstavbu kostela nového, ale vše potřebné pro novou výstavbu bylo připraveno až v roce 1740.³⁹ Tehdy už kostel sv. Bartoloměje hrozil zřícením. Bohužel v tomto roce vypukla první slezská válka a tak musela být stavba nového kostela odložena o celé jedno desetiletí. Stejně jako v minulosti přes Zábřeh přecházely vojenské oddíly do Slezska

---

³⁷ Viz Jan Březina, (pozn. 3), s. 94

³⁸ Viz pamětní kniha fary, (pozn. 5), stránky nečíslovány

³⁹ Viz pamětní kniha fary, (pozn. 5), stránky nečíslovány

Během války zemřel zábřežský farář František Onderka. Jeho nástupcem se 4. listopadu 1745 stal Antonín Cyril Ambrož.⁴⁰

3. 6 Stavba nového kostela

Na nového faráře čekal nelehký úkol. Už jsem uvedla, jak špatně na tom budova kostela byla. Došlo to tak daleko, že v březnu roku 1750 bylo nebezpečné budovu vůbec používat.⁴¹ Kostel byl proto úplně uzavřen. Se svolením konsistoře a městské rady probíhaly bohoslužby od 4. března 1750 zábřežské radnici.⁴² Povolení ke stavbě nového kostela získali farníci od Josefa Václava Liechtensteina 3. července 1751. Měl ale podmínku, že „*stavba bude provedena jednoduše, beze všech ozdob, jak označí stavitel Kraus z Krnova*“.⁴³ Původní kostel měl být úplně zbořen a nahrazen zcela novým. A to ve velmi krátké době. Do tří let měla být hotová hlavní část, aby se mohly bohoslužby opět přesunout z budovy radnice do kostela.

A skutečně se tak stalo. Ještě v červenci 1751 bylo zahájeno bourání starého kostela a o tři roky později byl už kostel z hruba hotový. Ve stejném roce byly uzavřeny smlouvy s několika řemeslníky: s pokrývačem Bartolomějem Weisem, drátařem Franzem Pauerem, sklenářem Franzem Klitterbachem, stolařem Johanem Georgem Partschem, se zámečníky Antonínem Weissem a Ignácem Nehybou.⁴⁴ Jen poslední dva jmenovaní pocházeli ze Zábřeha. Po čtyřech letech, 10. listopadu 1754, se farníci mohli vrátit do kostela.⁴⁵ V tento den tam Antonín Cyril Ambrož sloužil první bohoslužbu. A to i přes to, že vnitřní vybavení kostela zdaleka nebylo hotové. Například schody na věž byly dokončeny až roku 1756, stejně jako její pokrytí. Autorem plánu na věž byl Klement z Krnova.

Ve dnech 7. - 9. května 1756 se měla konat generální vizitace mohelnického děkanátu. Při té příležitosti měl kardinál Julius Troyer zavítat i do Zábřeha a vysvětit zde nově postavený kostel.⁴⁶ Do té doby by však musel být

---

⁴⁰ Viz farní kronika, (pozn. 4), s. 116

⁴¹ Viz farní kronika, (pozn. 4), s. 117

⁴² Viz farní kronika, (pozn. 4), s. 117

⁴³ Viz farní kronika, (pozn. 4), s. 117

⁴⁴ Viz Leopold Falz, (pozn. 2), s. 168

⁴⁵ Viz farní kronika, (pozn. 4), s. 118

⁴⁶ Viz farní kronika, (pozn. 4), s. 118

kostel alespoň ze dvou třetin vydlážděn. Kameník však nemohl dodat pískovec ve stanoveném termínu a tak ke konsekraci nedošlo. Nebylo to ale způsobeno pouze tím, že kostel nebyl vydlážděn. Například věž byla ještě bez kupole, chyběli i schody na ni a stolice pro zvony. Dlažba byla nakonec hotová až v roce 1764. Položil ji Ignác Rabický z Olomouce.⁴⁷

V roce 1760 se na klenbě kostela objevily první trhliny. I přes snahu o opravu nezmizely. 8. května 1764⁴⁸ uhodil do věže kostela blesk a silně ji poničil. Antonín Cyril Ambrož ve své vizitační zprávě z roku 1771 uvedl, že kostel má dvě velké trhliny a bude se muset opravit. V roce 1786 už byly tyto trhliny tak velké, že začaly být nebezpečné. Přistoupilo se tedy k opravám, podle návrhu knížecího architekta Habicha.⁴⁹

Celkovou obnovu kostela zakončilo pořízení nového mobiliáře. Mezi lety 1770 a 1773 byl v kostele postaven hlavní oltář, dva boční oltáře, kazatelna, křtitelnice, kůr a varhany.⁽⁶⁷⁾ Hlavní oltářní obraz s námětem umučení sv. Bartoloměje je dílem u liechtensteinů dobře zavedeného umělce, Judy Tadeáše Josefa Suppera⁵⁰, stejně tak obraz Korunovace Panny Marie, který je umístěn v nástavci hlavního oltáře. Dalším dílem tohoto umělce je obraz Příbuzenstva Páně, umístěný na stejnojmenném bočním oltáři, na severní straně kostela. Oltářní obraz na oltáři sv. Jana Nepomuckého, umístěném na jižní straně kostela, vytvořil Kašpar František Sambach spolu se svým synem Janem Kristianem Sambachem.⁵¹

---

⁴⁷ Viz pamětní kniha fary, (pozn. 5), stránky nečíslovány

⁴⁸ Viz Leopold Falz, (pozn. 2), s. 177

⁴⁹ Viz farní kronika, (pozn. 4), s. 119

⁵⁰ Viz farní kronika, (pozn. 4), s. 120

⁵¹ Viz farní kronika, (pozn. 4), s. 120

4. Současná podoba kostela

Farní kronika připisuje autorství návrhu pro výstavbu nového kostela italskému sochaři, Domenicu Martinellimu.⁵² Primární zdroj této informace se mi však nepodařilo dohledat.

Prof. Hellmut Lorenz v knize Domenico Martinelli – Genie der Barockarchitektur, uvádí, že Martinelli vypracoval pro knížete z Liechtensteinu návrh loveckého zámku u Lanškrouna.⁵³ Taktéž pro něj navrhl schodiště na hradě Úsov, který se nachází v blízkosti Zábřehu na Moravě. Karel z Liechtensteinu získal panství v Moravské Třebové a Zábřeze roku 1622 a po jeho smrti přešlo na dědice. Panství patřilo rodu liechtensteinů až do první poloviny 19. století. Je tedy možné, že pro Liechtensteiny Martinelli vytvořil návrh pro stavbu zábřežského kostela, který byl od poloviny 17. století ve velmi špatném stavu, ovšem jedná se pouze o domněnku. Jako stavitel nového kostela je v kronice již uveden Kraus z Krnova.⁵⁴

Kostel sv. Bartoloměje je příkladem pozdně barokní architektury, ve které se stavitelé soustředili na podstatné, neměnné a racionální vlastnosti budov, a jejich strukturu.⁵⁵ Jedná se o jednolodní kostel halového typu s dovnitř vtaženými pilíři, zaklenutý plackovou klenbou. Jednotlivá pole klenby jsou vždy oddělena pasy dosedajícími na pilastry. Jedná o typ stavby zvaný „*Wandpfeilerhalle*“.

Původní ostrá jehlancová střecha věže na západní straně kostela byla nahrazena cibulovou střechou s jednou lucernou. Loď je na východní straně zakončena presbytářem svírajícím pět stran osmiúhelníku. Tento prostor osvětlují vždy tři okna na severní a jižní straně. V dolní části se jedná o pravoúhlá okna s šambránou, v horní části pak o dvojici oken oválných, šambrány jsou doplněny o klenáky ve vrcholu oblouku. Na západní straně se nachází předsíň, ve které se nachází kaple Panny Marie. K hlavní lodi ze severní strany přiléhá dvoupatrová sakristie obdélného půdorysu.

---

⁵² Viz farní kronika, (pozn. 4), s. 117

⁵³ Viz Hellmut Lorenz, (pozn. 6), s. 14

⁵⁴ Viz farní kronika, (pozn. 4), s. 117

⁵⁵ Viz Ivo Krsek, (pozn. 8), s. 72

Interiér hlavní lodi je předsazenými sloupy, na které dosedá klenba, rozčleněn do tří mělkých výklenků na každé straně lodi. Prosvětlen je trojicí širokých oken, taktéž s klenáky. Výtvarné pojetí fasád je skromné. Jak severní, tak jižní strana kostela je rozdělena do čtyř polí lizénami. Západní průčelí s věží je členěno mezipatrovou římsou a lizénami, doplněno pilastry s vysokým soklem a ionskými hlavicemi.

Vstup do kostela je možný trojicí portálů na severní, jižní a západní straně. Na severní a jižní straně se jedná o nejběžnější typ portálů druhé poloviny 17. století – s kamenným ostěním s ušima⁵⁶, zde však bez kapek, lemované lištou. Západní portál pravoúhlý se dvěma bočními pilíři, zdobenými čabrakovým motivem, s jednoduchou hlavicí. Použitým materiálem je rovněž kámen.

4. 1 Domenico Martinelli

Domenico Martinelli (nar. 30. 11. 1650) pocházel z Luccy. Zprvu se vyučil geometrem, později se začal připravovat na duchovní dráhu. Roku 1673 byl vysvěcen na kněze.⁵⁷ O pět let později se přestěhoval do Říma, kde začal studovat architekturu na Akademii di San Lucca. Později se stal sám profesorem. Během této kariéry navázal kontakty s dalšími významnými umělci i svými budoucími objednateli.

Roku 1690 byl pozván do Vídně, kde zůstal po dobu čtyř let. Navázal kontakty s řadou významných středoevropských rodů, jako např. rody Kouniců, Liechtensteinů, Černínu. Mezi lety 1694 a 1698 pobýval v Holandsku a Německu, odkud se vrátil zpět do Vídně.⁵⁸ Následovaly četné práce na Moravě i ve Vídni. Roku 1705 Domenico Martinelli odjel zpět do Itálie, kde se vrací k pedagogické činnosti na Akademii di San Lucca. 1716 se vrátil zpět do Luccy, kde o dva roky později umírá.⁵⁹

---

⁵⁶ Viz Jaroslav Herout, (pozn. 10), s. 202

⁵⁷ Viz Hellmut Lorenz, (pozn. 6), s. 11

⁵⁸ Viz Hellmut Lorenz, (pozn. 6), s. 8

⁵⁹ Viz Hellmut Lorenz, (pozn. 6), s. 15

5. Katalog jednotlivých sochařských a malířských děl

5. 1 Hlavní oltář Umučení sv. Bartoloměje

Tento monumentální oltář se nachází v presbytáři kostela sv. Bartoloměje. Architektura je tvořena volně stojící mensou tumbového tvaru, umístěnou na dvoustupňovém podiu. Na této mramorové mense stojí skříňkový tabernákl, bohatě zdobený pozlacenými ornamenty. Po obou stranách se vznášejí dva andělé ve zlatém rouchu a se zlatými křídly.

Samostatný portálový retábl tvoří dva monumentální předsazené sloupy na nízkém soklu, vedle nichž jsou dva velcí andělé s pozlacenými aplikacemi na křídlech. Tito andělé drží hlavní oltářní obraz s tématem Umučení sv. Bartoloměje a shora shlížejí na věřící.

Obraz je v dřevěném rámu s pozlacenými okraji, v horní části rámu je zlatými ornamenty lemovaná kartuše s monogramem „IHS“ = Iesus Hominum Salvator (Ježíš, ochránce lidí).

Oba sloupy mají pozlacené košovité hlavice. Na hlavice dosedá kladí, které nese profilovanou římsu. Tato římsa je nad sloupy dekorována volutami, které tvoří jakýsi podstavec pro dvě pozlacené vázy. Nad průběžnou římsou se nachází nástavec portálu, uzavřený dvěma pilastry s pozlacenou hlavicí a římsou. V tomto nástavci se nachází obraz Korunovace Panny Marie. V nikách vedle oltáře jsou umístěny sochy sv. Cyrila a sv. Metoděje. Každá z těchto soch je umístěna na vysokém soklu s římsou ve tvaru voluty. Ačkoli sloupová architektura oltáře vznikla až roku 1791,⁶⁰ oba obrazy pro tento oltář vytvořil J. T. Supper již dříve.

5. 1. 1 Obraz Umučení sv. Bartoloměje

Podle Zlaté legendy se Bartoloměj vydal šířit evangelium do Indie, kde svými činy přiměl krále Polemia s rodinou přijmout křest. Poté se odebral do Arménie, kde byl nařčen, že bojuje proti arménským bohům. Král Astrages Bartoloměje nejdříve uvěznil, a poté nechal stáhnout z kůže a stít.⁶¹

---

⁶⁰ - http://rkfzabreh.rps.cz/historie_bartolomej.html, vyhledáno 27. 4. 2015

⁶¹ Viz Jan Rojt, (pozn. 15), s. 49

Právě toto nelítostné mučení zachycuje Juda Tadeáš Supper na hlavním oltářním obraze. Hlavní postavou v centru obrazu je sv. Bartoloměj. Světec je zde zobrazen jako starý muž s šedými vousy i vlasy. Oblečený je pouze v bílé bederní roušce, barva inkarnátu je výrazně bledá. Ruce má rozpřažené a připoutané k větvím stromu. Vpravo stojí kat, oděný jen v červených kalhotách, který mu stahuje kůži z těla. Ve tváři světce se odráží zoufalství a utrpení. Hrůznou scénu sleduje žena v levém dolním rohu obrazu. Pravou rukou k sobě tiskne dítě, levou má nataženou směrem ke světci. V pravém dolním rohu je zobrazen klečící muž (další postava kata), chystající si meč na Bartolomějovu popravu. Výjevu přihlíží velké množství dalších postav, včetně vojáků.

Celá dolní část obrazu je ztemnělá, což odpovídá charakteru zobrazené scény. V horní části se z nebes snáší anděl s velmi dynamicky rozevlátou zelenočervenou draperií. V levé ruce svírá pochodeň, hořící jasným plamenem, v pravé pak věnec. Po andělově pravici je putto s palmovou ratolestí – symbolem mučednictví – namířenou na sv. Bartoloměje. Tuto ratolest drží v pravé ruce. V pozadí sedí na oblaku ještě dva putti.

Tento obraz velmi detailně popsala Petra Olšanová,⁶² ve své diplomové práci. Sama tento obraz nerozebírám podrobněji, protože jsem neobjevila nic, čím bych mohla popis slečny Olšanové doplnit.

5. 1. 2 Obraz Korunovace Panny Marie

Obraz v nástavci hlavního oltáře je malován v jasných barvách, což kontrastuje s ponurým koloritem obrazu Umučení sv. Bartoloměje.

V centru se nachází postava Panny Marie, pravou nohou šlapající na srpek měsíce. Pod srpkem měsíce jsou dvě okřídlené hlavy andílků. Oblečena je v bílém, přes levé rameno má přehozený modrý plášť, dynamicky rozevlátý. Ruce jsou sepnuté v modlitbě, tvář se zbožným výrazem obrací k nebi. Kolem hlavy má korunu z dvanácti hvězd.

Po Mariině levici se vznáší andílek, držící jeden konec girlandy z růžových a žlutých květů. Druhý konec této girlandy drží větší anděl v levém dolním rohu obrazu. Tento je k divákovi otočen zády a mírně zakloněn. Andělova žlutá

---

⁶² Viz Petra Olšanová, (pozn. 7), s. 43 - 45

draperie je bohatě rozevlátá. Dál je na levé straně zobrazen ještě jeden malý andílek.

V horní části výjevu je Nejsvětější Trojice. Vlevo Ježíš Kristus, zahalený v červené draperii. Za zády má kříž. Na pravé straně pak Bůh Otec v šedivém oděvu s bílým pláštěm, vlajícím za jeho zády. Společně s Kristem drží korunu, kterou se chystají položit na hlavu Panny Marie. Nad korunou je holubice Ducha svatého v oslnivé zlaté záři.

5. 1. 3 Socha sv. Metoděje

Socha sv. Metoděje je umístěna vpravo od hlavního oltáře. Metoděj je zobrazen jako starý muž s šedými vlasy a vousy. Oblečen je v oděvu biskupa, s červenou mitrou na hlavě, červenou klerikou, bílou tunikou, bílou štolou se zlatými okraji a zlatými kříži na každém z cípů. V levé ruce drží biskupskou berlu a pod paží má knihu. Na krku má pověšený dvojitý kříž zlaté barvy.

5. 1. 4 Socha sv. Cyrila

Socha je umístěna vlevo od hlavního oltáře. Tvoří protějškovou sochu sv. Metoděje. Stejně jako Metoděj je oblečen v oděvu biskupa. Mitra i klerika mají tmavě rudou barvu, tunika je bílá, stejně jako štóla. Štóla je zlatě orámovaná, opatřená zlatými kříži na každém cípu. V pravé ruce drží biskupskou berlu a knihu, v levé má svíci. Na krku má pověšený jednoduchý zlatý kříž.

5. 2 Nástrovní malba Poslední večeře

Tato malba je umístěna v druhém klenebním poli presbytáře. Znázorňuje Krista sedícího u stolu, zakrytého bílým plátnem, se svými učedníky.

Kristus sedí uprostřed, v červeném šatu a modrém plášti. Okolo hlavy má jemnou bílou svatozář. Na stole před sebou má zlatý kalich, kterému žehná gestem ruky. Napravo od Krista sedí okolo stolu čtyři jeho učedníci, pátý je zobrazen stojící. Nalevo od Krista také sedí čtyři učedníci a jeden stojí. Zády k divákovi sedí dva zbývající, čelem otočeni ke Kristovi. Muž sedící vlevo má žlutý plášť a je zobrazen jako starý muž s bílými vlasy i vousy. Druhý z mužů, sedících proti Kristovi, má tmavě zelenou tuniku a červené kalhoty. Jako jediný u stolu má krátké tmavé vlasy. Levou ruku má napřaženou pod stůl.

Celá tato nástrovní malba je orámována iluzivním zrcadlem. V každém rohu plackové klenby, kterou je presbytář zaklenut, je umístěn jeden velký anděl, stojící na oblaku. Všichni tito andělé mají široce rozpřažená křídla a kruhový, výrazně žlutý nimbus. Liší se však barvou dlouhé tuniky, ve které jsou oblečeni. Každý nese jeden z atributů Krista.

Anděl v růžové tunice drží v ruce Veroničinu roušku se zobrazením Kristovi vousaté tváře. Podle legendy sv. Veronika otřela Kristovi zakrvácenou tvář, když klesl pod křížem. Na šátku se poté zázračně objevila Kristova podoba s trnovou korunou na hlavě.⁶³ Anděl v blankytně modré tunice drží dřevěný kříž, který je symbolem Kristova ukřižování. Anděl v rudé tunice drží zlatý kalich. Poslední z andělů, v zelené tunice, drží světlé plátno = turínské plátno.

5. 3 Socha Ježíše Krista

Tato dřevorezba je umístěna na konzole na pravé straně presbytáře. Kristus je oblečen v dlouhé bílé tunice a červeném plášti. Levou rukou si přidržuje plášť na prsou, pravou ruku má napřaženou směrem k hlavní lodi, s dlaní otočenou vzhůru. Doširoka otevřenýma očima jakoby sledoval věřící. Dlouhé tmavé vlasy mu sahají po ramena a lemují tak tvář porostlou vousem.

5. 4 Socha Panny Marie

Tato je umístěna na konzole na pravé straně presbytáře, odkud zpod přivřených víček shlíží na věřící. Ve tváři má klidný výraz. Oblečená je v dlouhých bílých šatech a světlém modrém plášti. Tmavé hnědé vlasy jí zakrývá plášť. Kolem hlavy má svatozář z dvanácti zlatých hvězd. Levou ruku má pozvednutou, v pravé drží bílou lilii, symbol čistoty (Marie počala z Ducha svatého, nezatížena dědičným hříchem).

5. 5 Obraz Zvěstování

Obraz se nachází na pravé straně presbytáře, mezi sochou Panny Marie a sousoším křtitelnice. Scéna Zvěstování je zasazena do interiéru domu. Panna Marie klečí u pulpitu, na kterém leží otevřená kniha. Hlavu má skloněnou, oči zavřené, její tvář je bledá. Hlavu má zakrytou sytě žlutou plachetkou. Oděna je

---

⁶³ Viz Jan Royt, (pozn. 15), s. 254

v dlouhých červených šatech, přes záda má přehozený temně modrý plášť. Ruce má sepnuté na hrudi. Zleva k ní přistupuje anděl (archanděl Gabriel) v bílém šatu. Pravou ruku má pozvednutou nad hlavou, levou má nataženou k Marii. V levé ruce drží bílou lilii.

Zatímco Marie působí poměrně staticky, u postavy anděla je patrná snaha malíře dostat do obrazu pohyb. Anděl veškerou váhu přenáší na levou nohu, dotýká se podlahy celou plochou chodidla. Pravá noha je pokrčena a podlahy se dotýká pouze špičkou chodidla. Pohyb andělovy pravé nohy do určité míry kopíruje bohatě zvlněná draperie. Díky tomu anděl působí dojmem, že právě v tomto okamžiku slétl do Mariina domu.

Za zády ústřední dvojice se nachází okno s průhledem do zahrady. Pravý horní roh obrazu vyplňuje tmavě zelený závěs. V levém horním rohu jsou tři andělci a holubice (symbol Ducha svatého). Za andělky se rozlévá jasná žlutá záře, přičemž jeden z paprsků této záře směřuje k Panně Marii.

5. 6 Oltář Příbuzenstva Páně

Oltář je umístěn v nice na evangelijní (severní) straně hlavní lodi. Vzhledem k tomu, že se jedná o oltář protějškový k oltáři sv. Jana Nepomuckého, architektury obou těchto oltářů jsou identické, stejně tak barevné provedení v béžových a zelených odstínech mramoru. Také na oltáři Příbuzenstva páně najdeme v horní části dvojici andělů sedících na volutách. Hlavy však nemají otočené k nástavci oltáře, ale jakoby se dívali jeden na druhého.

V nástavci oltáře se nachází medailon obklopený paprscitou svatozáří. Uvnitř medailonu jsou dvě písmena „S“, mezi nimi útvar, který není dobře čitelný, avšak nejvíc připomíná písmeno „I“ s obtočeným dřikem. V horní části je pak ještě jeden půlkruhový útvar. Pokud bychom si této půlkruh vyložili jako hodně uzavřené „C“, dal by se celý medailon v nástavci interpretovat jako symbol Nejsvětější Trojice. V tomto případě by dvě písmena „S“ značila slova „Spiritus Sancti“, tedy Duch svatý. Paprsky obklopující medailon by symbolizovali Boha Otce, a ono uzavřené „C“ by značilo slovo „Christus“, což by kompletně dokreslilo celou podstatu Trojice. V tomto případě by patrně písmeno „I“ mohlo souviset se jménem případného donátora oltáře. Žádného donátora se mi však zatím nepodařilo archivně doložit, takže se jedná pouze o mou domněnku.

Sochy andělů na oltáři drží zlatě orámovanou ikonu s motivem jezulátka, oblečeného v bílé košilce. Polychromované sochy po stranách oltáře zobrazují stojící sv. Annu a sv. Simeona.

5. 6. 1 Sochy sv. Anny a sv. Simeona

Stojící postava sv. Anny je v zádech mírně prohnutá dozadu, s hlavou nakloněnou vpravo. Pod levou paží drží knihu, pravou ruku má pozvednutou, dlaň otočenou do prostoru. Oděna je v dlouhém šatu, přes který má oblečenou kratší tuniku zelené barvy. Hlavu má zakrytou pláštěm.

Sv. Simeon je taktéž mírně zakloněn, hlavu má však na rozdíl od Anny natočenou směrem k oltářnímu obrazu. Pravou ruku si přikládá na prsa, levou rukou mírně rozmáchlým gestem ukazuje do prostoru. Oblečen je v oděvu velebněze, na hlavě má turban šedozelené barvy. Celý oděv má barvu zlatohnědou, až na Simeonův plášť, který je šedozelený, stejně jako turban.

Obě tyto postavy bývají přítomny ve scénách Obětování Krista, kdy podávají svědectví o Kristově božství.⁶⁴ Většinou bývají tyto postavy zobrazovány jako velmi staří lidé, Simeon někdy jako slepec.⁶⁵ Avšak pokud jde o sochy v kostele sv. Bartoloměje, Simeon je zde sice zobrazen jako vousatý muž, ne však stařec. Taktéž Anna na této dřevorezbě není zobrazena jako stará žena.

Stejně, jako na oltáři sv. Jana Nepomuckého, i podstavce soch sv. Anny a Sv. Simeona jsou opatřeny zlatě orámovanou kartuší se jmény těchto proroků.

5. 6. 2 Obraz Příbuzenstvo Páně

Jak jsem již uvedla v kapitole Dosavadní stav bádání, obraz Příbuzenstvo Páně již zpracovala ve své diplomové práci Petra Olšanová.⁶⁶

Jedná se o hojně zalidněnou scénu, a to především v dolní části obrazu. V samotném středu je postava Panny Marie s Ježíškem na klíně a sv. Josefem, klečícím po Mariině levici. Marie je oblečena do dlouhých šatů v odstínu růžové a do modrého pláště. Okolo krku má uvázaný žlutý šátek. Hlavu naklání mírně

---

⁶⁴ Viz Jan Royt, (pozn. 15), s. 181

⁶⁵ Viz Jan Royt, (pozn. 15), s. 181

⁶⁶ Viz Petra Olšanová, (pozn. 7), s. 40 - 43

doprava, avšak pohled jejích očí směřuje doleva dolů. V její tváři je patrný mírný úsměv, celkově z postavy Marie vyzařuje klid. V pravé ruce svírá bílou plachetku, levou rukou přidržuje Ježíška, kterého má usazeného na klíně. Ježíšek je zobrazen z profilu, zcela nahý, okolo hlavy má jasnou svatozář. Naklání se ke sv. Josefovi. Pravou rukou, s dlaní otočenou vzhůru, natahuje k Josefovi. V levé ruce, vykukující za hlavou, drží věnec z růží, který se chystá položit na Josefovou hlavu.

Sv. Josef naklání hlavu k Ježíškovi a dívá se mu přímo do očí. V jeho pohledu je patrná jakási až zbožná úcta. Zobrazen je zde jako starší muž s tmavými vousy, ne však vyloženě stařec. Oblečen je do zářivě bílého roucha, přes které má přehozený zlatý plášť. Pravou rukou má přiloženou na prsa, v levé drží rozkvetlou hůl. Tato hůl odkazuje k líčení Protoevangelia Jakubova,⁶⁷ podle něž byl Josef vybrán samotným Hospodinem jako pěstoun Ježíše.

Tuto hlavní trojici postav, usazenou na kamenných schodech, doprovází velké množství dalších. Žena napravo od Panny Marie je sv. Anna, Mariina matka. Hlavu má zakrytou hnědou plachetkou, přes ramena má přehozený žlutý plášť. V pravé ruce svírá knihu. Mezi Annou a Marií vidíme ještě postavu starého muže s prošedivělými vousy a čepcem na hlavě. Jedná se o sv. Jáchyma, manžela sv. Anny. Hlavu má skloněnou, oči zavřené.

Při levém okraji obrazu (za Jáchymem) jsou ještě dvě mužské postavy, z nichž jedna má na hlavě dvourohý klobouk. Mohlo by se jednat o manžele Mariiných sester, Alfea a Zebedea. Pod sv. Annou, v levém dolním rohu obrazu, stojí dvě chlapecké postavy. Chlapec v bílém šatu je částečně schovaný, pravou rukou má položenou na zádech druhého chlapce, levou ukazuje na Ježíška. Druhý chlapec má přes bílý šat přehozený ještě modrý plášť. V pravé ruce drží džbán, v levé hůl. Oba dva se dívají směrem k ústřední trojici postav. Vedle nich, u nohou Panny Marie, sedí malý Jan Křtitel. Horní polovinou těla se otáčí k divákovi, hledí ven z obrazu. Oblečen je v zelených šatech, přes levé rameno má přehozený červený plášť. Pravou rukou ukazuje na Ježíška, v levé drží dřevěný kříž s bílou nápisovou páskou.

V pravém dolním rohu obrazu vidíme další chlapeckou postavu, opírající se o hůl. Chlapec má přes sebe přehozený hnědý plášť, na hlavě má hnědý

---

⁶⁷ Viz Jan Royt, (pozn. 15), s. 101

klobouk a hledí ven z obrazu. Hůl, o kterou se opírá, a klobouk napovídají, že by se mohlo jednat o sv. Jakuba Většího, jak ostatně uvedla Petra Olšanová ve své diplomové práci.⁶⁸

Nad tímto chlapcem stojí ženská postava v modrém plášti, s dítětem přivinutým k hrudi. Jedná se pravděpodobně o jednu ze sester Panny Marie (také Marii). Za sv. Josefem stojí další ženská postava v růžovém plášti. Naklání se k Josefovi, pravou rukou si přidržuje plášť, v levé drží knihu. S něžným výrazem se dívá na Ježíška. Za ní je vidět další ženská tvář, pravděpodobně druhá sestra Panny Marie.

Mezi Marií a Josefem je v pozadí vidět postava starého muže s šedivými vousy. Na hlavě má dvourohý klobouk, levou ruku má pozvednutou, jakoby chtěl upozornit na moment, kdy se Ježíšek chystá nasadit věnec z růží na Josefovou hlavu. Pravou rukou pravděpodobně drží knihu, jejíž část je nepatrně vidět za Ježíškovou hlavou. Mohlo by se jednat o postavu kněze Zachariáše.

Již zmíněná žena v růžovém plášti, která se naklání k Josefovi, by tedy mohla být sv. Alžběta – Zachariášova manželka. Zachariáš a Anna jsou rodiče sv. Jana Křtitele a jejich přítomnost na scéně Příbuzenstva Krista není ojedinělá.

V horní části obrazu je šedý oblak, na kterém sedí dva andělé. Anděl vlevo (oblečený v červeném plášti) hraje na loutnu, anděl vpravo (v zeleném plášti) hraje na housle. Okraje horní části obrazu jsou lemovány tmavou draperií, zpoza které na levé straně vykukují dvě okřídlené hlavičky andělů.

Celkově se jedná o klidnou, harmonickou scénu, které Juda Tadeáš Supper přizpůsobil paletu barev. Celá kompozice je vyvedena v jasných, zářivých, pastelových odstínech. Nebeská sféra na obraze je zalita teplým žlutým světlem.

5. 7 Kazatelna

Dřevěná kazatelna je umístěna při severní straně kostela, u vstupu do presbytáře. Do kazatelny se vchází přes druhé patro sakristie. Ve spodní části se po stranách kazatelny vznášejí dva andělci v červených bederních rouškách. Obě

---

⁶⁸ Viz Petra Olšanová, (pozn. 7), s. 41

tyto postavičky jsou v záklonu. Vchod na kazatelnu je lemován sytě rudým baldachýnem. Každý z cípů baldachýnu drží jeden vznášející se andílek, oblečený pouze do světlezelené bederní roušku. V pohledu stříšky je umístěna holubice Ducha svatého ve zlaté svatozáři. Na volutách po stranách stříšky je usazena další dvojice andílků s pozlacenými křídly. Stříšku zakončuje Oko boží v trojúhelníkovém rámu, symbolizujícím svatou Trojici. Oko je umístěno mezi oblaky, v paprscité zlaté záři. Okolo se vznáší pětice okřídlených hlaviček andílků. Kazatelna je také dílem Floriána Tomáška z Jedlí.⁶⁹

5. 8 Obraz Soslání Ducha svatého

Obraz je umístěn ve výklenku na severní straně lodi, nad postranním vchodem. Tento obraz je ze všech výtvarných děl v kostele nejmladší, nepochází z původního vybavení kostela.⁷⁰ Je možné, že byl do kostela pořízen až v průběhu 19. století, stejně jako křížová cesta.

Jedná se o zobrazení, které je velmi rozšířené především na Západě.⁷¹ V centru kompozice je frontálně sedící Panna Marie, oblečená ve světlých šatech, zakrytých tmavě modrým dlouhým pláštěm. Hlavu má zakrytou bílým šátkem, pohled očí směřuje nahoru. Pravou ruku má přiloženou na prsa, levou rukou přidržuje otevřenou knihu, kterou má položenou na kolenou.

Kolem Panny Marie jsou shromážděni apoštolové. Všichni jsou zobrazeni se zakloněnými hlavami a, stejně jako Panna Marie, pozorují holubici Ducha svatého, která se vznáší přímo nad Mariinou hlavu. Holubice je obklopena silnou září. Nad hlavami apoštolů plápolají malé plamínky, které symbolizují Ducha svatého.⁷²

5. 9 Ukřížování

Ve třetím mělkém výklenku na severní straně hlavní lodi, nejblíže k předsíni, se nachází malý oltář tumbového tvaru, s polychromovanou dřevořezbou, znázorňující Krista, přibitého na kříž. Bezládnou hlavu má svěšenou k pravému rameni, nohy jsou v kolenou mírně pokrčené. V obličeji má klidný výraz. Oblečen

---

⁶⁹ Viz farní kronika, (pozn. 4), s. 120

⁷⁰ Viz farní kronika, (pozn. 4), s. 120

⁷¹ Viz Jan Royt, (pozn. 15), s. 262

⁷² Viz Jan Royt, (pozn. 15), s. 262

je pouze do bílé bederní roušky se zlatým lemováním. Tělo je ke kříži přibité třemi hřeby. Z ran po hřebech a propíchnutého boku stéká jasně červená krev. Nad ukřižovaným je ke kříži přibit svitek s nápisem: „*I. N. R. I*“ – *Iesus Nazarenus Rex Iudaeorum* (= Ježíš Nazaretský, král židovský).

5. 10 Socha sv. Aloise Gonzagy

Socha sv. Aloise je umístěna na konzole, nalevo od Ukřižování. Sv. Alois je oblečen v typickém jezuitském oděvu – černé sutaně a bílé rochetě. Se smutným výrazem se dívá na dřevěný krucifix, který drží v ruce. Kolem hlavy má kruhovou svatozář zlaté barvy. Krucifix je atributem tohoto světce. Často bývá zobrazován také s odloženou korunou, která poukazuje na to, že se vzdal světské moci. Ve věku 23 let se v Římě nakazil morem a zemřel.

5. 11 Socha sv. Josefa

Napravo od Ukřižování je na konzole umístěna socha sv. Josefa – pěstouna Krista. Sv. Josef je oblečen v dlouhém, světle modrém, roucho. Přes toto roucho má přehozený zlatý plášť, sepnutý na pravém rameni. V pravé ruce drží lilii, na levé má usazeného malého Ježíška. Ježíšek je oblečen v dlouhé bílé tunice. Oba hledí do prostoru hlavní lodi. Jak Josef, tak Ježíšek, mají kolem hlavy kruhovou svatozář.

5. 12 Oltář sv. Jana Nepomuckého

Tento oltář je v kostele umístěn v nice na epištolní straně hlavní lodi. Architektura je tvořena malým oltářem tumbového tvaru, na který nasedá portálový retábl se dvěma mramorovými sloupy a dvěma pilíři s kladím. Na kladí dosedá konkávně prohnutá římsa, v horní části doplněna volutou. Na volutě sedí sochy andělů s hlavami otočenými k nástavci oltáře. Oba andělé mají pozlacená křídla a v ruce svírají zlatou ratolest. Patky obou sloupů jsou stejně jako košové hlavice pozlacené. Pozlacené dekorativní prvky zdobí celý oltář.

Na oltáři jsou dvě postavy andělů, nesoucích zlatě orámovanou ikonu s motivem Piety. Ve tváři Panny Marie se zračí smutek, tělo Krista je výrazně bledé. Polychromované sochy po stranách oltáře zobrazují sv. Václava a sv. Ludmilu.

5. 12. 1 Oltářní obraz Apoteóza sv. Jana Nepomuckého

Samotný oltářní obraz vznikl roku 1773 a je dílem vídeňského malíře Kašpara Františka Sambacha a jeho syna Jana Kristiana Sambacha.⁷³

V pozemské sféře je zobrazeno mrtvé tělo světce, které našel rytířský řád cyriaků. Že se jedná o mrtvé tělo, podtrhuje naředlá barva Janova inkarnátu. Jan Nepomucký zde leží na lůžku, obklopen pětící doprovodných mužských postav. Postava stojící v popředí je otočena zády k divákovi, není jí vidět do obličeje. Postavy, které stojí okolo světcova lůžka, mají tvář otočenou k nebi, výjimku tvoří postava na levé straně obrazu, která má hlavu skloněnou a oči zavřené.

V nebeské sféře klečí na oblaku postava sv. Jana Nepomuckého, zde však již oděna v klerice, bíle rochetě a kožešinovém plášti, kolem hlavy má korunu z pěti hvězd. Hlavu má zakloněnou, se zbožným výrazem hledí vzhůru. Doprovodnými postavami jsou zde andělé a cherubové. Střed celého obrazu je prosvětlen jakýmsi božským světlem, které propojuje výjevy v pozemské a nebeské sféře.

Ve štítovém nástavci oltáře jsou v medailonu zobrazeny atributy sv. Jana Nepomuckého – jazyk a okolo něj pětice hvězd – obklopené paprscitou svatozáří.

5. 12. 2 Socha sv. Václava

Sv. Václav je zde vyobrazen jako mladý muž s vousy, v brnění, s typickou vévodskou čapkou na hlavě. V pravé ruce drží praporec, v levé svírá zlaté žezlo. Za pravou nohou je vidět štít se slezskou orlicí. Jak orlice, tak žezlo a praporec jsou atributy sv. Václava.⁷⁴ Na podstavci sochy je zlatě orámovaná kartuše s nápisem: „ S.Venceslae“.

5. 12. 3 Socha sv. Ludmily

Sv. Ludmila je oděna ve vznešeném šatu, na hlavě má stejnou čapku, jako sv. Václav. Zpod čapky vykukuje šátek, zakrývající Ludmiliny vlasy. Tváří se obrací směrem k oltářnímu obrazu, v levé ruce svírá zlaté žezlo. Kolem krku má

---

⁷³ Viz farní kronika, (pozn. 4), s. 120

⁷⁴ Viz Engelbert Kirschbaum, (pozn. 16), s. 595 - 598

uvázaný šál, který je atributem této světice, jelikož sv. Ludmila byla uškrcena svou snachou Drahomírou. V pravé ruce drží konec tohoto šálu. Stejně jako socha sv. Václava, i socha sv. Ludmily má na soklu zlatě orámovanou kartuši s nápisem „S. Ludmila“.

5. 13 Obraz Poslední večeře

Obraz je umístěný v prostředním výklenku na jižní straně lodi, nad postranním vchodem. Toto dílo pochází pravděpodobně ještě z původního kostela.⁷⁵ Tomuto tvrzení by odpovídal i fakt, že Kristus a apoštolové jsou usazeni okolo kruhového stolu. Tento motiv se v západní Evropě objevuje ve 14. století.⁷⁶

Postava Krista je usazena za stolem, na obraze se nachází na levé straně, nejblíže k divákovi. Oblečen je do tmavého modrého roucha, dolní polovinu těla zakrývá červená draperie. Levou ruku má položenou na stole, před sebou má zlatý kalich. Pravou ruku má nataženou k postavě muže, klečícího před stolem. Kristus podává klečícímu muži skývu chleba. Toto gesto napovídá, že se jedná o zobrazení *Jidášovy zrady*. Postava Jidáše tedy klečí před stolem, oblečen je v zeleném rouchu, které má přepásané modrým pláštěm. Ruce vzpíná v prosebném gestu ke Kristovi. Ostatní apoštolové sedí kolem stolu a sledují tuto scénu. Výjev je malován sytými, tmavými barvami.

5. 14 Sousoší křtitelnice

Sousoší je umístěno nad křtitelnicí kalichového tvaru. Tato polychromovaná dřevořezba se nachází na jižní straně hlavní lodi, při vstupu do presbytáře. Farní kronika označuje za autora řezbáře Floriána Tomáška z Jedlí.⁷⁷

V dolní části se podstavce přidržují dva andělé v růžové bederní roušce, s pozlacenými křídly. Oba mají hlavu zakloněnou a sledují scénu, která se odehrává nad nimi. Tato scéna zachycuje Krista, jak přijímá křest z rukou sv. Jana Křtitele. Kristus stojí na levé straně, mírně skloněný. Ruce drží sepjaté na prsou, ve tváři se mu zrací pokora a klid. Oči má mírně přivřené, dlouhé tmavé vlasy má sčesané na záda. Dolní část těla má zakrytou rouchem, horní polovinu těla má odhalenou, což nechává vyniknout kvalitnímu řezbářskému zpracování

⁷⁵ Viz farní kronika, (pozn. 4), s. 120

⁷⁶ Viz Jan Royt, (pozn. 15), s. 244

⁷⁷ Viz farní kronika, (pozn. 4), s. 120

anatomie těla. Napravo od Krista stojí sv. Jan Křtitel. Tvář mu pokrývá tmavý vous, oblečen je do tmavě hnědého šatu, pravou ruku má pozvednutou nad Kristovu hlavu. V dlaní drží pozlacenu lasturu, ze které lije vodu z Jordánu na Kristovu hlavu. Tento motiv se objevuje od počátku 14. století.⁷⁸ V levé ruce má volně vloženou hůl, zakončenou křížem, ovinutou nápisovou páskou s textem „*Agnus Dei*“ – beránek boží.

Kompozici dotváří tmavě rudý baldachýn nad hlavou postav, který z každé strany přidržuje vznášející se andílek v nazelenalé bederní roušce. Na spodní straně stříšky je připevněna holubice Ducha svatého ve zlaté paprscité svatozáři. Na stříšce sedí na volutách po bocích dva andílci v modrých bederních rouškách, s pozlacenými křídly. Stříška je uzavřena v paprscité svatozáři umístěnou polopostavou Boha Otce, vyklánějícího se z oblaku. Levou paži má nataženou do prostoru a shlíží na scénu s křtem Krista. U dolních okrajů oblaku jsou umístěny dvě okřídlené hlavičky andílků.

5. 15 Pieta

Ve třetím mělkém výklenku na jižní straně hlavní lodi, nejbliž k předsíni, se nachází malý oltář tumbového tvaru, s polychromovanou dřevořezbou, znázorňující vertikální Pietu. Na oltáři je umístěn vysoký dřevěný kříž s bílou látkou prověšenou přes jeho ramena. Pod křížem klečí Panna Marie a drží mrtvé Kristovo tělo.

Marie je oblečena do červených šatů. Hlavu má zakrytou modrým pláštěm, který padá až na zem. Hlavu má skloněnou ke Kristovi, oči má doširoka otevřené. Ve tváři se jí odráží smutek. Kristovo tělo klidně spočívá v Mariině náručí. Výraz klidu se odráží i v Kristově tváři. Oblečen je pouze do bílé bederní roušky. Z rány v Kristově boku vytéká jasně červená krev.

5. 16 Socha sv. Františka z Padovy

Socha sv. Františka je umístěna na konzole, nalevo od Piety. Sv. František je zobrazen v typickém oděvu představitele františkánů – hnědém rouchu, v pase převázané cingulem. V pravé ruce drží bílou lilii. V levé ruce drží knihu, na které je usazen Ježíšek v dlouhé bílé tunice. Ježíšek má pravou ruku

---

⁷⁸ Viz Jan Royt, (pozn. 15), s. 137

pozvednutou v žehnavém gestu. Lilie, kniha i přítomnost Ježíška, jsou pro zobrazování tohoto světce typické.

5. 17 Socha sv. Františka z Assisi

Socha zakladatele žebravého řádu františkánu se nachází na konzole, napravo od Piety. Sv. František je, stejně jako sv. František z Padovy, oblečen do hnědého roucha, v pase převázaného cingulem. V pravé ruce drží krucifix, který patří mezi atributy tohoto světce. Levou ruku má přiloženou na prsou. Na zápěstí je vidět červeně zbarvené stigma.

5. 18 Křížová cesta

Ačkoli se jednotlivá zastavení vyskytují na obou stranách hlavní lodi, rozhodla jsem se, v zájmu zachování logické posloupnosti výjevů, věnovat Křížové cestě samostatnou podkapitolu.

Křížová cesta v kostele sv. Bartoloměje v Zábřeze vznikla až v průběhu 19. století. Její autor není znám. Jedná se o 14 obrazů (zastavení), mapujících Kristovu cestu od Odsouzení, po Kladení do hrobu.⁷⁹ V zábřežském kostele mají všechny části Křížové cesty zlaté pozadí. Ve všech případech se také jedná o nízké reliéfy.

5. 18. 1 Zajetí Krista

V centru kompozice, v předním plánu, stojí trojice mužských postav. Kristus, oděn v dlouhém rudém rouchu, stojí uprostřed. Ruce má překřížené před sebou, svázané bílým provazem. Trnovou korunu má na hlavě. Okolo jeho hlavy září zlatý nimbus. Před Kristem kráčí muž v bílé rozhalené košili a zelených kalhotách. V rukou drží druhý konec provazu, hlavu má otočenou ke Kristovi. Za Kristem jde Longinus ve zbroji, s bílou přilbicí na hlavě. V pozvednuté pravé ruce drží kopí.

V pozadí za Kristem je zobrazena scéna, kdy si Pilát myje ruce. Tento výjev je umístěn do iluzivní architektury, tvořené třemi stupni schodů. Na druhém schodu stojí dvojice mužských postav. Muž v krátké zelené tunice (vpravo) drží

---

⁷⁹ Jaroslav Herout, (pozn. 9), s. 166

v levé ruce bílou mísu. Pravou rukou lije do mísy vodu z malé nádoby. Vlevo stojí Pilát v růžovém rouchu a omývá si nad mísou ruce.

5. 18. 2 Posmívání Kristu

Kristus stojí vzpřímený ve středu kompozice. Na sobě má stále dlouhé červené roucho. Ruce má předpažené, otočené dlaněmi vzhůru, dívá se do nebe. Doprovází ho dvě mužské postavy v krátkých šedých tunikách. Muž vlevo drží připravený kříž, zatímco muž vpravo posměšně ukazuje na Krista ukazováčkem levé ruky.

5. 18. 3 Kristus padá pod křížem

Ježíš v červeném rouchu klečí na zemi, levou rukou drží rameno kříže. Za ním stojí muž v bílé košili a druhý, v modré tunice. Oba nasazují Kristovi kříž zpět na rameno. V pozadí, na levé straně, se znovu objevuje Longinus s kopím a přilbicí na hlavě. Vpravo stojí dům s hradbami. Před ním stojí dva staří muži s dlouhými vousy. Se smutným výrazem sledují scénu v prvním plánu obrazu.

5. 18. 4 Setkání s Pannou Marií

Kristus, v červeném rouchu, se nachází uprostřed kompozice. Zobrazen je z profilu. Pravou rukou si přidržuje kříž, který vleče. Zleva k němu přichází žena s hlavou zahalenou bílým šátkem. Do tváře jí není vidět. Oblečena je v modrém plášti. Pravou ruku pozvedá ke Kristovi. Za Ježíšem kráčí vousatý muž ve žlutých kalhotách a zelené tunice. Levou ruku má pozvednutou nad hlavou a hrozí Kristu zaťatou pěstí.

5.18.5 Šimon pomáhá nést Kristu kříž

Kristus stojí uprostřed, je shrbený v ramenou. Muž v zelených kalhotách a bílé košili stojí před ním, otočený čelem ke Kristovi. Pravou rukou přidržuje jedno rameno kříže. Za Ježíšem jde Šimon Kyrenský v krátké modré tunice, s bílým šátkem přes hlavu. Nadzvedává břevno kříže, aby Kristovi ulevil.

5. 18. 6 Setkání Krista s Veronikou

Před Kristem, nesoucím kříž, pokleká žena ve světlých dlouhých šatech. Hlavu jí zakrývá bílá plachetka. V rukou drží bílou roušku, kterou podává Kristovi.

Za Ježíšem stále kráčí asistenční mužská postava v zelených kalhotách a bílé košili. V pozadí nalevo je opět zobrazen Longinus s kopím.

5. 18. 7 Druhé poklesnutí Krista pod křížem

Kristus klečí na kolenou, levou rukou se opírá o zem. Vlevo stojící muž přidržuje ramena kříže. Asistenční mužská postava v zelených kalhotách a bílé košili nutí Krista vstát. Při pravém okraji obrazu stojí postava setníka, s červeným pláštěm a přilbicí na hlavě. Pravěpodobně se jedná o Stepathona. Pravou ruku má v rozkazovačném gestu napřaženou k muži, držícímu ramena kříže.

5. 18. 8 Setkání Krista s plačícími ženami

Vlevo stojí muž v zelených kalhotách, otočen je čelem ke Kristovi. Kristus se otáčí dozadu, směrem k plačícím ženám. Pravou rukou přidržuje rameno kříže, levou má pozvednutou v káravém gestu („*Neplačte nade mnou, plačte nad svými dětmi*“). U jeho nohou klečí žena v červených šatech, ruce má sepnuté v úrovni obličeje, hledí na Krista. Za ní stojí druhá žena v zeleném. Tiskne k sobě nemluvně.

5. 18. 9 Třetí poklesnutí Krista pod křížem

Kristus leží bezvládně na zemi. Vlevo stojí biřic, který drží kříž. Biřic napravo, v krátké modré tunice, tahá Krista za ruku, nutí ho vstát. Všem se zkroušeným výrazem přihlíží dvě mužské postavy v pozadí. Jedná se o staré muže s dlouhým plnovousem. Muž vlevo je oblečen do šedého roucha, muž vpravo do hnědého roucha.

5. 18. 10 Svléknutí Krista

Uprostřed kompozice je frontálně stojící Kristus, ruce má svěšené podél těla, dlaně obrácené vzhůru. Hlavu má v mírném záklonu, takže mu není dobře vidět do tváře. Po stranách Krista stojí dva biřici a strhávají mu dlouhou bílou košili. V pozadí stojí stařecké postavy z předchozího obrazu.

5. 18. 11 Přibíjení na kříž

Kristus, oděn jen do bílé bederní roušky, leží na kříži. Pravou nohu má pokrčenou v koleni, levou mu přidržuje jeden z biřiců napnutou k břevnu kříže. Druhý z biřiců mu pravou ruku přibíjí k rameni kříže. Kristus je výrazně bledý,

jakoby v mdlobách. Oči má přivřené, levou ruku má bezvládně položenou vedle těla. V pozadí jsou opět dva starci, držící bílou tabulku s nápisem: „*I.N.R.I.*“ = „*Ježíš Nazaretský, král židovský.*“

5. 18. 12 Ukřižování

Uprostřed obrazu visí Kristus, přibitý na kříž čtyřmi hřeby. Nad hlavou má bílou desku s nápisem: „*I.N.R.I.*“ Kříž obklopují tři ženské postavy. Jedná se o postavy tří Marií. Vlevo stojí Panna Marie v modrém plášti, sahajícím jí od hlavy až po zem. Pravou rukou si přidržuje plášť u krku, levou dlaň si přikládá k tváři, aby zakryla hluboký žal. Vepředu před křížem klečí druhá Marie, v bílém šatu a oranžovém šátku přes hlavu. Napravo stojí třetí Marie, oblečena v červeno zeleném šatu. Se smutným výrazem hledí do země.

5. 18. 13 Snímání z kříže

Klečící Panna Marie se čelem sklání k bezvládnému tělu Krista. Levou rukou mu jemně přidržuje hlavu, pravou rukou ho drží za paži. Ve tváři má výraz hlubokého smutku. Zahalena je do modrého pláště. Za zády Kristovo tělo podpírá klečící mladík v červeném oděvu. Za ním stojí žena v šedých šatech, s bílou plachetkou přes hlavu. Vlevo za Marií stojí opět dva staří muži. Muž vlevo, v tmavém oděvu, sleduje smutnou scénu vepředu. Muž ve světle hnědém rouchu je otočen ke kříži a sundává z něj bílé plátno – Turínské plátno.

5. 18. 14 Ukládání Krista do hrobu

V popředí je Kristovo tělo, neseno na provizorních nosítkách z bílého plátna. U Kristových nohou (vlevo) drží konec těchto nosítek starý muž v zeleném rouchu. Cípy plátna u Kristovy hlavy drží ženská postava v červeném. Za bezvládným tělem na nosítkách klečí Panna Marie. Pravou rukou se nejspíš opírá o hrob, do kterého se chystají Krista uložit. Levou ruku má v lítostivém gestu přitisknutou na prsa. Za Pannou Marií stojí mužská postava v šedém. Kousek oproti, vpravo, stojí starý muž v zeleném rouchu.

5. 19 Kaple Panny Marie

V předsíni kostela, na jižní straně, se nachází malá kaple obdélného půdorysu, zasvěcená Panně Marii. Na vyvýšeném jednostupňovém podiu stojí

malý oltář tumbového tvaru. Na přední straně tumby je vyveden zlatý barokní monogram Panny Marie.

Statická socha světice, stojící na oltáři, je umístěná v nice tvořené skalisky. Panna Marie je oblečená ve světle modrém šatu, přes který má přetažený bílý plášť se zlatým lemováním, který jí volně splývá od hlavy až k nohám. Hlavu má v mírném záklonu a se zbožným výrazem se dívá vzhůru. Ruce má sepjaté na hrudi v gestu modlitby. Další výzdoba kaple je momentálně odstraněna, protože se bude předělávat.

5. 20 Immaculata

V předsíni, naproti kapli Panny Marie, se nachází obraz s námětem Panny Marie Neposkvrněného početí. Centrální výjev zachycuje mladičkou postavu Panny Marie, stojící na zeměkouli ovinuté hadem. Tělo má natočené mírně doprava, naklonění hlavy vpravo je už výraznější. Oblečena je v červených šatech, přes které má bílou krátkou tuniku. Za zády jí vlaje modrý plášť. Ruce má sepnuté před sebou, levou nohou šlape po hadovi. Kolem hlavy Panny Marie září svatozář z dvanácti hvězd. Tmavé vlasy nemá rozpuštěné, jak je pro tento typ zobrazení běžné, ale svázané v týle.

V dolních rozích obrazu se vznášejí dva okřídlení andělci. Andílek v levém rohu drží v pozvednuté levici lilii – jeden z atributů této světice, symbolizující její čistotu. Andílek v pravém rohu levou rukou pozvedá zrcadlo, ve kterém se odráží paprsek svatozáře. Kompozici doplňují dvě okřídlené hlavičky andělků v horních rozích obrazu.

6. Závěr

Kostel sv. Bartoloměje v Zábřeze na Moravě nepatří k nejznámějším barokním památkám. Přesto si výzdoba jeho interiéru, na které se podílel Juda Tadeáš Supper a Kašpar František Sambach, zaslouží větší pozornost.

Ve své bakalářské diplomové práci jsem se pokusila stručně představit jak město Zábřeh na Moravě, tak farní kostel sv. Bartoloměje. Okrajově jsem zmínila architekturu kostela, avšak cílem mé práce bylo vytvoření souhrnného katalogu sochařských a malířských děl, nacházejících se v interiéru kostela.

Velice stručně jsem představila možného autora návrhu přestavby farního kostela sv. Bartoloměje, Domenica Martinelliho.

Kostel sv. Bartoloměje si podle mě zaslouží víc pozornosti i v budoucnu. Prostor pro další bádání poskytuje například medailon v nástavci oltáře Příbuzenstvo Páně, který podle mého názoru symbolizuje Nejsvětější Trojici.

7. Seznam použité literatury

- Leopold Falz, *Dějiny města Zábřeha od nejstarších časů až do roku 1900*, Praha 2003
- Jan Březina, *Zábřežsko v období feudalismu do roku 1848*, Ostrava 1962
- Farní kronika, uchovávaná na faře v Zábřeze, neuveden autor ani rok sepsání
- Pamětní kniha fary, uchovávaná na faře v Zábřeze, neuveden autor ani rok sepsání
- Hellmut Lorenz, Jiří Kroupa, Radka Miltová, Stanislav Bohadlo, *Domenico Martinelli – Tvář génia barokní architektury*, Město Rousínov 2006
- Petra Olšanová, *Oltářní obrazy Judy Tadeáše Josefa Suppera (1712 – 1771) na Moravě* (diplomová práce), Univerzita Palackého v Olomouci, filozofická fakulta, katedra Dějin výtvarných umění, Olomouc, 2011
- Ivo Krsek, Zdeněk Kudělka, Miloš Stehlík, Josef Válka. *Umění baroka na Moravě a ve Slezsku*, Praha 1996
- Jaroslav Herout, *Slabikář návštěvníků památek*, Brno 1978
- Jaroslav Herout, *Staletí kolem nás*, Praha 1981
- Kolektiv autorů, *Zábřeh – 750 let*, Zábřeh 2004
- David Papajík - Josef Bartoš - Slavomíra Kašpárková et. al., *Zábřeh – 750 let*, Zábřeh 2004
- Slavomíra Kašpárková, *Významné stavební památky města Zábřeha*, in: *Zábřeh – 750 let*, Zábřeh 2004
- Martin Elbel, Ondřej Jakubec, *Olomoucké baroko: výtvarná kultura let 1620-1780*, 2. katalog, Olomouc 2010
- Jan Royt, *Slovník biblické ikonografie*, Praha 2007
- Engelbert Kirschbaum (ed.), *Lexikon der christlichen Ikonographie*, Bd. 1-8, Rom 1994
- http://rkfzabreh.rps.cz/historie_bartolomej.html

8. Summary

The main subject of this thesis is to present parish church of st. Bartholomew in Zábřeh na Moravě and create a catalog of all sculptures and paintings in the interior of the parish church. Parish church had to be completely demolished in 1751 - as a result of extensive damage caused by events of the war. At the same place was built a new parish church. Inside the church we may find three richly decorated altars from the Baroque. Altar paintings for two of these altars create Juda Tadeáš Supper.

The aim of this work was to create a complete catalog of paintings and sculptures in the interior of the parish church in Zábřeh, including iconographic analysis.

9. Seznam vyobrazení

- 1) Kostel sv. Bartoloměje, západní průčelí
- 2) Výřez z Aretinovy mapy
- 3) Kostel sv. Bartoloměje, sakristie
- 4) Kostel sv. Bartoloměje, interiér
- 5) Oltář Umučení sv. Bartoloměje
- 6) Oltářní obraz Umučení sv. Bartoloměje
- 7) Obraz v nástavci – Korunovace Panny Marie
- 8) Socha sv. Cyrila
- 9) Socha sv. Metoděje
- 10) Nástropní malba Poslední večeře
- 11) Socha Ježíše Krista
- 12) Socha Panny Marie
- 13) Obraz Zvěstování
- 14) Oltář Příbuzenstva Páně
- 15) Socha sv. Anny
- 16) Socha sv. Simeona
- 17) Medailon v nástavci oltáře Příbuzenstva Páně
- 18) Obraz Příbuzenstvo Páně
- 19) Kazatelna
- 20) Obraz Seslání Ducha svatého
- 21) Sousoší křtitelnice
- 22) Detail sousoší křtitelnice
- 23) Socha sv. Josefa
- 24) Ukřižovaný Kristus
- 25) Socha sv. Aloise Gonzagy
- 26) Ukřižování – celkový pohled
- 27) Oltář sv. Jana Nepomuckého
- 28) Obraz Apoteóza sv. Jana Nepomuckého
- 29) Socha sv. Ludmily
- 30) Socha sv. Václava
- 31) Obraz Poslední večeře
- 32) Socha sv. Františka z Padovy

- 33) Socha sv. Františka z Assisi
- 34) Pieta
- 35) Zajatí Krista
- 36) Posmívání Kristu
- 37) Kristus padá pod křížem
- 38) Setkání Krista s Pannou Marií
- 39) Šimon pomáhá nést Kristu kříž
- 40) Setkání Krista s Veronikou
- 41) Kristus podruhé padá pod křížem
- 42) Setkání s plačícími ženami
- 43) Třetí poklesnutí Krista pod křížem
- 44) Svléknutí Krista
- 45) Přibíjení na kříž
- 46) Ukřižování
- 47) Snímání z kříže
- 48) Ukládání do hrobu
- 49) Socha Panny Marie – kaple Panny Marie
- 50) Immaculata

10 Obrazová příloha

Obr. 1

Obr. 2

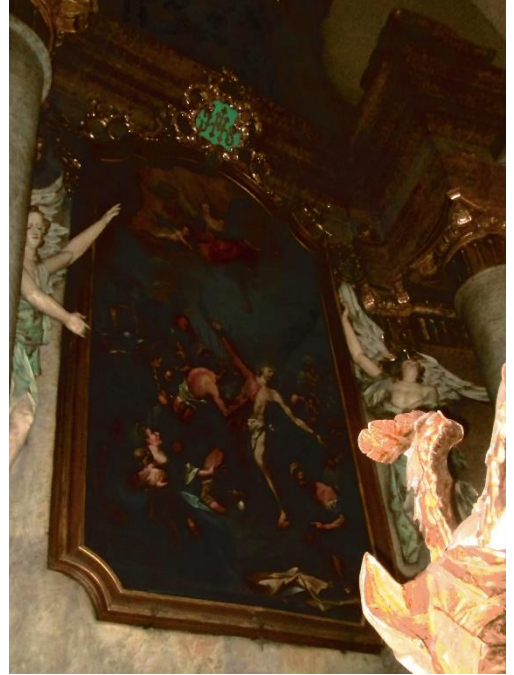
Obr. 3

Obr. 4

Obr. 5

Obr. 6

Obr. 7

Obr. 8

Obr. 9

Obr. 10

Obr. 11

Obr. 12

Obr. 13

Obr. 14

Obr. 15

Obr. 16

Obr. 17

Obr. 18

Obr. 19

Obr. 20

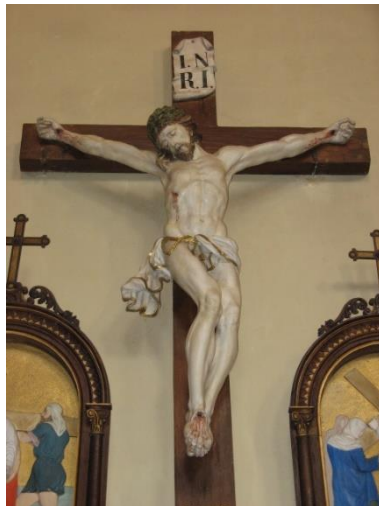
Obr. 21

Obr. 22

Obr. 23

Obr. 24

Obr. 25

Obr. 26

Obr. 27

Obr. 28

Obr. 29

Obr. 30

Obr. 31

Obr. 32

Obr. 33

Obr. 34

Obr. 35

Obr. 36

Obr. 37

Obr. 38

Obr. 39

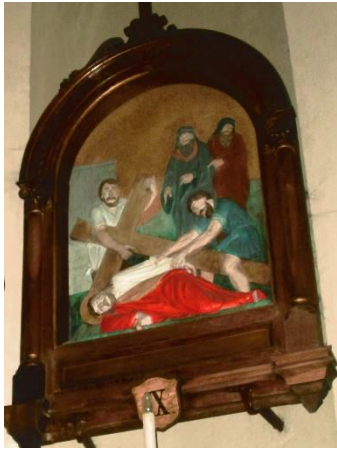
Obr. 40

Obr. 41

Obr. 42

Obr. 43

Obr. 44

Obr. 45

Obr. 46

Obr. 47

Obr. 48

Obr. 49

Obr. 50